

NESTAJE LI KNJIŽNIČARSKA STRUKA?

ALI KNJIŽNIČARSKA STROKA IZGINJA?

Dr. Sc. Jadranka Lasić-Lazić in Radovan Vrana,
Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti,
Zagreb

UDK 023-057:374.7

Povzetek

Prispevek govori o knjižničarstvu v informacijski dobi. Postavlja se nam vprašanje, v kolikšni meri so spremembe v družbi, tehnologiji in znanosti "pretresle stroko", razširile njeno vsebino in namen, ter kako se knjižničarji v vsem tem znajdejo. Kako globoko je spoznanje, da je redno strokovno izobraževanje na vseh stopnjah ter neprestano strokovno izpopolnjevanje, temelj za obstanek stroke.

V drugem delu avtorica opazuje spremembe v vsebini izobraževanja. Spremembe so tako hitre, da prihaja generacija, ki je končala izobraževalni proces v delovni proces z "zastarelimi" znanji, v svoji delovni dobi pa zamenja več tehnologij.

Zato je naloga vsakega strokovnjaka, pa tudi stroke kot celote, da se neprestano izpopolnjuje in tako zagotavlja obstoj in napredek stroke.

Avtorica opazuje tudi značilnosti knjižničarjev, ki so kot poklic - stroka v dvojni funkciji. Na eni strani so informacijski strokovnjaki - knjižničarji, na drugi pa izobraževalni delavci, bodisi prav v procesu izobraževanja (šolski knjižničarji) bodisi kot ustvarjalci ali posredovalci informacij in znanj v izobraževanju ali zanj.

Da bi se obdržala in sodelovala pri razvoju družbe kot skupnosti, pa tudi človeštva nasploh, je stroka neprestano na preizkušnji in v logičnem stapljanju nove informacijske tehnologije s tradicionalnim informacijskim knjižničarskim pristopom. Opazno je, da v knjižnicah razdelitev na oddelke vse bolj temelji na "psihičnem in fizičnem" dostopu do informacij. Taka struktura je primerna za elektronska, virtualna okolja, ki zahtevajo večjo prilagodljivost, neposredno komunikacijo in povečano izmenjavo informacij. S pojavom Interneta so knjižnice dobile priložnost, da postanejo pomembne za izobraževanje in za razvoj družbe in znanosti nasploh, vendar so hkrati s tem zaposleni dobili nove naloge, za katere se morajo usposablјati in pridobljene sposobnosti tudi ohranjati.

Sažetak

U radu se govori o knjižničarskoj struci u informacijskom vremenu. Postavlja se pitanje koliko su promjene u društvu, tehnologiji i znanosti "uzdrmale struku" proširile sadržaj i svrhu i koliko se i kako knjižničari u tome snalaze. Koliko je spoznaja, da je postojanje redovnog stručnog obrazovanja, na svim stupnjevima, i stalno stručno usavršavanje, temelj opstanka struke.

U drugom dijelu promotrene su i promjene u obrazovanju. Promijenio se danas i cilj obrazovanja koji traži da uz to što mladoga čovjeka treba osposobiti za rad da ga prije svega treba osposobiti za stalno samostalno učenje, stručno usavršavanje i kreativno mišljenje, jer tehnološke promjene događaju se brže od promjena u obrazovnim sadržajima. Promjene su tako brze da generacija koja izlazi iz obrazovnog procesa u radni proces dolazi sa "zastarjelim" znanjima, a u svom radnom vijeku promijeni i više tehnologija.

Zato je zadatak svakog stručnjaka i struke kao zajednice da radi na stalnom usavršavanju i tako osigura opstanak i napredak struke.

Promotrena je i karakteristika knjižničara koji su kao zvanje-struka u dvojakoj funkciji. S jedne strane oni su informacijski stručnjaci-knjižničari, a s druge strane oni su i obrazovni djelatnici; izravno u procesu (školski knjižničari) ili kao oni koji stvaraju i posreduju informacije i znanja u i za obrazovanje.

Da bi se održali i sudjelovali u razvoju društva kao zajednice i čovječanstva uopće, struka je stalno u preispitivanju i logičkom stapanju nove informacijske tehnologije s tradicionalnim informacijsko-knjižničarskim pristupom. Uočljiv je primjer kako se u knjižnicama podjela na odjele u sve većoj mjeri temelji na "psihičkom i fizičkom" pristupu informacijama. Ta promijenjena struktura primjerena je za elektronička, virtualna okruženja koja zahtijevaju veću prilagodljivost, izravnu komunikaciju i povećanu razmijenu informacija. Pojavom Interneta knjižnice su dobile priliku da postanu značajni čimbenici u obrazovanju i uopće razvoju društva i znanosti, ali su tim i djelatnici dobili nove zadatke za koje se treba osposobiti i na tome stalno raditi.

UDC 023-057:374.7

Summary

The role of librarianship in the information age has been a subject of many research papers. This particular one raises several questions about the influence of changes in society, in use of technology, and in science of librarianship as a profession. The results of these changes have created room for the broadening of the content and the aim of librarianship as much as they have questioned librarian's ability to succeed in his new information specialist's role. The last issue covered by this paper refers to the notion about the importance of continuous professional education in librarianship on all levels which represents the foundation of the very same profession.

The second part of the paper refers to the changes in the course of education itself. The goal of education has changed and today it demands from a young person the ability not only to qualify for the job but also to be able and prepared for independent learning, professional improvement and creative thinking imposed by the fast technological changes which are usually faster than those which occur in the process of education. The speed of these changes can be best illustrated by the example of current generations who are finishing their education lacking knowledge of the use of new technologies.

Therefore, it is the task of every expert and our profession as a community to satisfy the need for the improvement in the profession and to ensure its survival and progress.

Another important issue is the vocation-profession distinction among librarians and their double role. On one side, they are information specialists and librarians and on the other side, they are also educationalists which are either directly involved in the course of education as school librarians or are those who make and mediate information and knowledge necessary for other people's education.

In order to last and participate in the development of society as a community and mankind in general, librarianship needs to continuously query itself and logically merge new information technologies with the traditional approach to librarians as information mediators. The division of library sections is more and more based on physical and intellectual approach to information and it can be taken as an example of afore mentioned new concept. This change of library structure is adequate for electronic and virtual environments which demand greater adaptability, direct communication and more information exchange. With the occurrence of the Internet, libraries have got a new opportunity to become important factors in the course of education and in the development of society and science in general and librarians have got some new tasks to accomplish and some new roles to prepare themselves for.

Uvod

Živimo u vrlo neobičnom vremenu, vremenu u kojem se sijeku silnice najrazličitijeg porijekla. S jedne strane istrošenost kartezijanske paradigme - rascjepkanosti života i znanosti, prihvatanja samo linearne uzročnosti pojave, neracionalnog i nemilosrdnog trošenja prirodnih izvora. Živimo u vremenu koje je u nekim dijelovima svijeta već uvelike zakoračilo u informacijsko vrijeme.

Vremenu koje je u svim područjima znanosti i djelatnosti izvršilo velike promjene, tako da se može reći da su i promjene koje su se dogodile na području bivšeg istočnog bloka više posljedica brzog i globalnog prijenosa informacija, nego političkih aktivnosti. Rigidni sustavi koji su građeni na manipuliranju istinom, naprosto su se srušili protokom informacija, telekomunikacijskom i informacijskom infrastrukturom.

Današnje socijalne strukture u vladama, industrijama pa i u obrazovanju imaju velike poteškoće čak i u prepoznavanju sveukupnih promjena, dok o praćenju i adaptacijama na njih rijetko gdje možemo govoriti.

Zahvaljujući informacijskoj tehnologiji i globalnoj povezanosti znanje se danas producira i distribuira brže nego ikad. Kvantitet informacija (a informacija nije isto što i znanje) proizvodit će nam sve veći kaos ako se kao pojedinci, struka i društvo ne pripremimo za njihovo optimalno korištenje. Mogućnosti komuniciranja nisu više ograničene vremenom ni mjestom, pa čak ni materijalnim statusom. Različiti oblici razmjene informacija i znanja sve su prisutniji u našem okruženju (Internet, elektronska pošta, on line baze podataka...). Zahvaljujući tome, danas gotovo da i ne možemo reći da ima objektivnog razloga za zaostajanje. Hvatanje koraka s razvijenima ovisit će samo o ljudskom potencijalu, motivaciji za učenjem i stalnom stručnom usavršavanju.

Nova koncepcija obrazovanja čija je težnja proširiti obrazovanje na cijeli život, pojedinca i društva uopće, traži stalno učenje i stalno stručno usavršavanje.

Razvoj računala, posebice računalnih mreža i to onih obrazovno istraživačkih pod zajedničkim imenom Internet, svakodnevno mijenja život onih koji su u nj uključeni.

Kako se knjižničari u tome snalaze, može li se dogoditi da bitku koju su stoljećima vodili i dobivali baš danas počnu gubiti ne uzimajući ozbiljno sve što se događa u elektroničkom okruženju. U tom okruženju promijenio se i korisnik. A knjižnica je zbog korisnika (Ranganathan) i knjižničar je zbog korisnika.

1. Novo vrijeme

Svaka je generacija uvijek vjerovala da sudjeluje u promjenama i stvaranju novog. Međutim nikada kao danas nisu te promjene bile tako brze i to na svim područjima ljudskog djelovanja.

Danas se često kaže da je ovo vrijeme informacije i danas gotovo da i ne treba reći da je informacija važna za ljudski život i napredak. Bez informacija i znanja nema napretka. A svaki napredak mjeri se kroz ekonomski status pojedinca i društva kao zajednice. Tako onda informacija koja je strateški izvor u informacijskom društvu ima svoju ekonomsku vrijednost. Ona je roba koju neko proizvodi, ima svoju cijenu i konkurentna je na tržištu ili to nije. Informacijama i znanjem kao proizvođači, posrednici i korisnici bave se razne profesije i konkurencija je velika. Naisbitt će u svojoj knjizi Megatrends

reći da danas "više od 65% ljudi radi s informacijama" i pri tome će navesti pet najvažnijih stvari koje određuju prelazak iz industrijskog u informacijsko društvo:

1. Informacijsko društvo je ekonomska stvarnost, ne intelektualna apstrakcija.
2. Inovacije u komunikacijama i računarskoj tehnologiji će ubrzati korak promjene rušenjem informacijskog toka (smanjenjem vremenskog razmaka između odašiljaoca i primaoca u komunikacijskom toku).
3. Nove informacijske tehnologije će se prvo primijeniti na stare industrijske poslove, zatim će postepeno izrastati nove aktivnosti, postupci i proizvodi.
4. U ovom visoko opismenjenom društvu, kad osnovne vještine čitanja i pisanja trebamo više nego ikad, naše obrazovanje daje sve lošije rezultate.
5. Tehnologija nove informacijske ere nije apsolutna. Ona će uspjeti ili propasti prema principu visoka tehnologija/visoka osjetljivost./Naisbitt, 1984./
6. Knjižničari su svjesni da se navedeno pod točkom dva i tri posebno odnosi i na njihovu djelatnost, te da je to osnovni zahtjev za opstanak struke.

Elektronička su računala ušla u doba informacija i informacijske revolucije koja nema kraja i čovjek i stručnjak da bi opstao ili napredovao mora u njoj sudjelovati. Ne postoji više ni jedna struka za koju možete reći da je dobivanjem diplome proces učenja završen te da s tim znanjem možete raditi do mirovine. Dakle opstanak struke uvjetovan je stalnim usavršavanjem.

A cijena je obrazovanje i stalno praćenje nove tehnologije i novih medija. Učenje bez granica (Learning without frontiers) koje nam se nudi kroz nove tehnologije i nove medije uključuje i podršku za adaptaciju uvažavajući nacionalne i regionalne tradicije, te uvažavajući programe informacijskog obrazovanja. Za knjižničare tu su dva puta. Jedno je put njihova obrazovanja, a drugo je put njihova sudjelovanja u obrazovanju korisnika. Tu je sada i posebna uloga školskih knjižničara*1 Jadranka Lasić-Lazić. Informacijsko obrazovanje, mogućnosti i utjecaj online učenja na osobni, stručni i društveni napredak : Informacijsko obrazovanje kroz školsku knjižnicu. //Proljetna škola školskih knjižničara. Rijeka : Ministarstvo prosvjete i športa, 1997*

Prikupljanje, obrada i prijenos informacija kao dio komunikacijskog procesa koji se vrlo brzo mijenja a zahtijeva stalno učenje i praćenje tehnologije a time i stalnu adaptaciju na nove medije postavlja obrazovanje i knjižničare u zavisnost prema fenomenu informacija.

Odgojno-obrazovni sustav, koji je danas sve više sustav za prijenos informacija i znanja, postaje zainteresiran za informacijski aspekt obrazovanja i kroz

prožimanje nove informacijske tehnologije i knjižničara kao informacijskog stručnjaka i knjižnicu kao temeljnu infrastrukturu obrazovanja. Koliko smo kao struka i stručnjaci spremni u tome sudjelovati? Ako nam je to pitanje onda zasigurno kao struka nećemo opstati. U novom okruženju korisnik nas onda neće trebati. Uzet će sam ono što mu se nudi i neće čekati.

Je li Internet opasnost za struku ukoliko se kao stručnjaci ne uključimo u proizvodnju, obradu i posredovanje na njemu?

Tijekom 1992. Internet je rastao 20% mjesečno. Iz svoje prvobitne baze koja je obuhvaćala vojne i istraživačke institucije, proširio se na fakultete, osnovne i srednje škole i javne knjižnice. Kao Pentagonova mreža ARPANET projekt koji je trebao omogućiti federalnim vlastima komunikaciju nakon mogućeg nuklearnog rata, pretvorio se u projekt suradnje, učenja i druženja ljudi. Početkom 90tih počelo je intenzivno širenje izvan granica USA, tako da je danas Internet postao globalni fenomen.

Internet je pojam za slobodu i primjer moderne funkcionalne anarhije. Na njemu ne postoje "službeni cenzori". Svako u mreži može funkcionirati i komunicirati dok poštuje pravila protokola, a ona su uglavnom tehnička, a ne socijalna ili politička. Na njemu u principu nema socijalne, rasne, spolne ni bilo kakve druge diskriminacije među krajnjim korisnicima, cijene se ideje i način na koji ih se prezentira.

Postoje različite ideje kako urediti Internet. Poslovni ljudi žele ga postaviti na financijske noge, političari žele veću kontrolu, akademici žele da služi samo u obrazovne svrhe, vojska ga želi za sebe da bi se zaštitila od špijunaže. I dobro je da svi žele to što žele jer tako mreža ostaje nezavisna.

Amerikanci zbog svoje pragmatičnosti imaju nekoliko godina prednosti pred Europom kako u broju korisnika tako i u broju raznovrsnih ustanova koje informacije nude, te kvaliteti informacija. Europa je u kasnim osamdesetim insistirala na OSI (Open System Interconnection) standardima, zatvarajući oči pred činjenicama vrtoglavog rasta TCP/IP mreža, njihovoj žilavosti i životnosti koju im je davala istraživačko-obrazovna zajednica koja se njome služila. Tekst s mreže prof. Davida Hartleya iz Cambridge-a kaže:

"Postoji fundamentalna, gotovo kulturološka razlika između USA i Europe u pitanjima standarda. Obje strane vjeruju u standarde, ali njihovi pristupi u određivanju standarda su radikalno različiti. U Europi se ide za potpunšću i ako je moguće za perfekcijom, razvijanje standarda je aktivnost za sebe, namijenjena postizanju savršenstva u tehničkom smislu, kao i u smislu političke prihvatljivosti. U USA standardizacija je nešto što se primjenjuje na nešto što je kroz dugi period razvoja i evolucije postalo opće prihvaćeno".

Europski način je težak zbog vremenskog faktora i kompleksnosti, dok standard nije gotov nema realizacije. Krajnjem korisniku je svejedno da li koristi otvoreni ili zatvoreni sustav, ne vjerujem da ga puno zanima da li je standard razvijen u europskom ili američkom stilu. Njega samo zanima da neko ne dođe i sve ne promijeni u tehničkom smislu, ali za krajnjeg korisnika ni u drugom smislu standardi ne znače više. Internet danas postaje bez posebnih standarda centralni katalog svijeta. To se sve dogodilo, bez obzira na dogovore i priče koje uvijek dugo traju, korisnici su usvojili najbolje što se našlo u njihovoj okolini. Danas korisnici pretražuju velike baze podataka raznih knjižnica koje su dostupne preko mreže i hoće informaciju u najsazetijem obliku, tako da je nesavršenost i dalje zapreka ali ne i smetnja a to je velika razlika. Nema koristi da imaju nešto savršeno ali kasnije. Vremenski faktor je vrlo važan, korisnik neće čekati da napravite nešto savršeno i onda mu to ponudite, uzet će informaciju, jer korisnik ne voli diktaturu. A čitava naša djelatnost usmjerena je korisniku i ako ih ne budemo slijedili ili išli brže od njih oni nas neće ni trebati.

2. Općenito o obrazovanju

Obrazovanje se uglavnom tumači kao školovanje od nižih do viših stupnjeva obrazovnog sustava.

No, obrazovanje uključuje i odgoj. Zbog toga kao predmet projekcije razvoja obrazovanja ne smije biti samo škola, nego cjelokupni odgojno-obrazovni okoliš i ukupan proces društvenih i znanstveno-tehnoloških zbivanja. Ta funkcija priprema za promjene postaje sve prisutnija i sve teža jer su suvremena društva u sve bržoj evoluciji, a promjene je sve teže slijediti i predviđati. I u tom smislu u svim preporukama i deklaracijama UNESCO-a i Savjeta za obrazovanje ističe se važnost i neformalnog izvan školskog obrazovanja u raznim oblicima kao nadopuna za školsko.

Danas već traju dvije društvene preobrazbe koje imaju snažan utjecaj na preobrazbu obrazovanja i ne uključimo li se (a te promjene potrebne su nam i za priključenje Europi) ostat ćemo po strani. To je pucanje vremenskih okvira i granica, a drugo je sveprisutnost informacija i brzi protok koji se premošćuje preko telekomunikacijskog sustava i Internet okruženja.

Razvoj obrazovanja determiniran je globalnim svjetskim tokovima koji čine, s jedne strane, znanstveno-tehnološka revolucija, a s druge strane, trend razvoja koje ona izaziva u svim područjima ljudskog života u elektroničkom okolišu.

Svjetski trendovi navode tri skupa ciljeva obrazovanja u globalnom svjetskom toku razvoja.

1. Znanje za adaptaciju
2. Znanje za moć
3. Znanje za razvoj, znanje za budućnost, za inovativno društvo koje implicira stalno usavršavanje, u kojem je čovjek doveden u situaciju u kojoj može djelovati tek ako stalno uči i ako se stalno stručno usavršava koristeći blagodatni suvremene tehnike.

Glavne tendencije razvoja obrazovanja u svijetu određene su kroz filozofiju stalnog učenja i misao da obrazovanje ne prestaje dobivanjem diplome, te težnjom za demokratizacijom obrazovanja i prohodnošću u smislu socio-profesionalne pokretljivosti. U tom kontekstu obrazovanju svih stupnjeva i svih profila prilazi se i sa zahtjevom za permanentno obrazovanje s jedne strane zbog zahtjeva znanstveno-tehnološke revolucije i stalnih promjena i prilagodbe društvenim i ekonomskim potrebama, kroz samoučenje, institucionalno permanentno obrazovanje i svim oblicima alternativnih modela obrazovanja poslije srednjeg (U Hrvatskoj je to bilo obrazovanje uz rad, povezivanje obrazovanja i rada) i raznim oblicima izraslim pod pokroviteljstvom UNESCO-a, OECD-a i Vijeća Europe i danas nezaobilazni oblici učenja u Internet okruženju.

Deklaracije i Preporuke donijete na međunarodnim i Europskim skupovima o obrazovanju obvezne su za sve zemlje pogotovo u smislu težnje i uklapanja u europske integracije. Većina tih preporuka i zahtijeva može se sažeti u nekoliko točaka:

- obrazovanje u perspektivi doživotnog obrazovanja
- fleksibilnost, kontinuitet i međusobno nadopunjavanje među institucijama koje čine elemente formalnog sustava općeg i stručnog obrazovanja s institucijama vanškolskog obrazovanja, permanentno obrazovanje
- osigurati onima koji nisu završili obrazovanje ili ga nisu započeli pa žele školovanje kasnije kada to mogu ili kada se to od njih traži.
- odgovoriti na nove potrebe društva
- mogućnost da iz jedne struke ili oblika obrazovanja predu u drugi
- teži se s jedne strane uravnoteženim programima ali se zahtijeva i mogućnost da se kroz izborne predmete osigura sudjelovanje svakog u svom obrazovanju i razvoju osobnih sposobnosti.

Analizom prakse u mnogim europskim zemljama uočavamo da je obrazovanje odraslih integralno povezano s prethodnim obrazovanjem. U Hrvatskoj je to još uvijek kao nešto posebno ili pak osobno i bez udjela društva ili radne organizacije. U mnogim zemljama postoje programi koje djelatnik može pohađati besplatno a ima i onih programa koji su obvezni za bolji rad za koje je radna organizacija zainteresirana i osigurava sredstva (podizanje produktivnosti ili upoznavanje nove tehnologije).

Sagledat ćemo obrazovanje knjižničara kroz redovno obrazovanje i posebno kroz moguće oblike učenja i stalnog stručnog usavršavanja kao model učenja na daljinu u knjižnici koja je priključena na Internet.

Dakle, regulirano školsko obrazovanje na raznim stupnjevima i različiti oblici permanentnog obrazovanja zbog zadovoljavanja zahtijeva koji proizlaze iz brzog zastarijevanja znanja i umijeća u vremenu brzog razvoja znanosti i tehnike u elektroničkom okruženju.

3. Obrazovanje informacijskih stručnjaka u Hrvatskoj

Obrazovanje informacijskih stručnjaka u Hrvatskoj pratit ćemo prema stupnjevima nakon osnovnog obrazovanja:

1. Stupanj obrazovanja

- IV - srednje obrazovanje
- VI - više škole
- VII - fakultet
 - poslijediplomski
 - doktorski

2. Prema profilu informacijskih stručnjaka

3. Obliku stručnog obrazovanja

- redovno
- specijalizacija
- dopunsko
- tečaj
- pripravnički staž

U Hrvatskoj je postojalo srednje stručno obrazovanje u nekadašnjem INDOK centru. Danas redovno obrazovanje postoji samo na visokom stupnju (fakultet, poslijediplomski studij) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na Odsjeku za informacijske znanosti. Na tom odsjeku školuju se četiri profila informacijskih stručnjaka:

- knjižničari
- arhivisti
- muzeolozi
- opći informatolozi
- smjer dokumentalistike iako postoji u obliku katedre nije upisivao posebno studente.

Sva četiri profila informacijskih stručnjaka imaju mogućnost nastavka svog stručnog obrazovanja na poslijediplomskom studiju koji je danas također na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Drugi pravac obrazovanja pojedinih informacijskih profila ide i kroz mogućnost polaganja stručnih ispita koji su još uvijek izjednačeni sa dopunskim studijem (knjižničari).

Obrazovanje poslije redovne školske spreme koje je u mnogim zemljama integralno povezano s prethodnim obrazovanjem u Hrvatskoj se ostvaruje prije svega kroz aktivnosti Hrvatskog bibliotekarskog društva, Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Knjižnica grada Zagreba i njihove Matične službe te Proljetnu školu školskih knjižničara (koja se bavi stručnim usavršavanjem školskih knjižničara).

Modernizacija obrazovanja knjižničara kao temeljnih informacijskih stručnjaka (uz sve ostale) vrši se stalno (prema dozvoljenim promjenama) uključivanjem u trendove treće znanstveno-tehnološke revolucije, otvaranjem sustava prema svjetskim iskustvima i trendovima. Međutim to ne ovisi samo o školi, programu i obrazovnom sustavu, već o okruženju i cilju obrazovanja koje određuje i društvo. Kvote koje su propisane na osnovu kojih se odobrava broj budućih studenata, informacijskih stručnjaka, na pragu informacijskog doba, vodi nas razmatranju pitanja koja u sklopu budućeg razvoja obrazovanja uopće razmatra sve sastavnice odgoja i obrazovanja u pravcu permanentnog obrazovanja i učenja za cijeli život, kako pojedinca tako i društva u cjelini. Stalno učenje, stalno stručno usavršavanje potreba je svakoga pojedinca, svake struke i institucije u kojoj je zaposlen.

4. Permanentno obrazovanje u Internet okruženju - učenje na daljinu

Kada se suočite s ogromnom količinom informacija i znanja dostupnog na mreži shvatite da je Internet postao svjetsko sveučilište. Sveučilište bez granica s malim preprekama tehničke i materijalne prirode, dakle stroja i mogućnosti da se priključite na mrežu.

U literaturi je danas obrađeno i niz projekta koji su usmjereni na učenje na daljinu (distance education), gdje se obrađuju sva pitanja od potrebne tehničke opreme do psihosocijalnih aspekata o kojima treba voditi računa do primjera učenja na daljinu vezanih za knjižničarska znanja.

Sam termin učenje na daljinu (distance education) postoji već dugi niz godina. I nije to ništa novo. Nova je tehnologija koja nam omogućuje brže veze, brže komuniciranje, brži prijenos i dostupnost informacijama i znanju. Te nove mogućnosti ogledaju se i u tome da možete pratiti predavanja, a da

niste na njima, možete učiti pomoću i s računalom onako kako vama odgovara i kada vam odgovara. Dostupnost novih i jeftinijih načina komuniciranja i interakcije može pretvoriti pristup obrazovanju na daljinu u adekvatnu alternativu tradicionalnim mehanizmima izvođenja obrazovanja. Sekonomskog gledišta, što je veći broj ljudi uključen i što su manji troškovi tehnologije, to je formula konkurentnija u usporedbi s tradicionalnim obrazovanjem. Budućnost će sigurno biti na kušnji zbog mnogih novih alternativa. Nas sada zanima uporaba nove tehnologije koja bi nam mogla omogućiti efikasnost i produktivnost stalnog obrazovanja knjižničara.

Obrazovanje na daljinu je proces planskog posredovanja znanja, sposobnosti i vještina pri prostornoj distanci. Sudionicima obrazovanja na daljinu nastoji se u procesu učenja osigurati relativna autonomija, način i tempo učenja, izbor mjesta i vremena obrazovnog rada i napredovanje prema osobnim mogućnostima.

Postoje doslovno stotine studija koje se bave ispitivanjem različitih načina učenja na daljinu uz pomoć računala i računalnih mreža. Zaključak koji prevladava u gotovo svim studijama je da su takvi oblici učenja vrlo dobri i da su posebno prikladni za poslijediplomsko i permanentno obrazovanje. Mnoge studije vrlo detaljno prikazuju obrađene ankete iz kojih se može vidjeti da na takvim tečajevima studenti i nastavnici više raspravljaju, da nastavnici detaljno slijede uspjeh svojih studenata. Na kraju računalne mreže omogućuju "autentičniju" okolinu za učenje u tom smislu što studenti, ako žele, mogu komunicirati s ostalim obrazovnim profesionalcima van grupe te što su im na raspolaganju podaci, tekstovi te katalozi knjižnica.

Međutim literatura identificira i glavne probleme kod takvog učenja. Oni se mogu iskazati kao: frustracije povezane s problemima hardware-a i software-a, dodatno vrijeme koje zahtijeva osoblje koje vodi tečajeve da bi mogli pripremiti i voditi tečajeve, dodatno vrijeme koje moraju utrošiti polaznici da bi svladali tehnologiju.

Pozitivan stav u istraživanjima dobili su online tečajevi i online učenje. Međutim i dalje ostaju još uvijek otvorena pitanja kao što su:

1. kako individualni stilovi učenja i različiti tipovi sistema i sposobnosti računalne komunikacije djeluju jedni na druge
2. koje vještine podučavanja koristiti za dani sadržaj
3. koje su metode najbolje za grupnu suradnju

Uz ova postoje i ona čisto praktična pitanja kako što su:

1. tko će i kako financirati tečaj
2. kako ga uključiti u administrativnu strukturu

Učenju koje je zasnovano i na online pretraživanju tehnologija danas daje pristup tekućim informacijama iz cijeloga svijeta. Kako i svaka promjena ta mogućnost rješava mnoge probleme, ali neke i stvara. Javlja se potreba za iskusnijim korištenjem baza podataka. Zatim, novi mediji stvaraju svoj okoliš i u njemu se treba znati snalaziti. Učenje procesa traženja informacije podjednako je važno kao i usvajanje traženih sadržaja. U informacijski bogatoj sredini povećana je potreba za točnijim definiranjem količine i kvalitete informacija dobivenih pretraživanjem. Želimo li sudjelovati u pripremi drugih za pretraživanje moramo se i sami stalno stručno usavršavati.

Sve češće povezivanje na mrežu u okviru obrazovnih institucija, omogućuje obrazovanje utemeljeno na online izvorima, a to onda znači i dodatne zahtjeve struci. Uočljiv je primjer kako se u knjižnicama podjela na odjele u sve većoj mjeri temelji na "psihičkom i fizičkom" pristupu informacijama. Ta promijenjena struktura primjerena je za elektronička, virtualna okruženja koja zahtijevaju veću prilagodljivost, izravnu komunikaciju i povećanu razmjenu informacija. Najčešći je slučaj integriranja Interneta u postojeće odjele s ciljem da se poboljša usluga. Pojavom Interneta javne knjižnice dobile su priliku da postanu značajniji društveni čimbenici, ali su tim i djelatnici dobili nove zadatke za koje se treba osposobiti.

Ono što bi nama bilo interesantno je korištenje Interneta i World Wide Web-a. U permanentnom obrazovanju. Iako Internet ne omogućuje onu vrstu konferencijske strukture i sučelja s menu-ima koju imamo kod BBS-a, on omogućuje širi pristup većem broju izvora, što se smatra potrebnim u stručnom usavršavanju. Prednost Interneta pred televizijskim emitiranjem je u tome što se sudionik može uključiti iz gotovo svih dijelova svijeta. U tom slučaju predavači mogu biti s raznih strana svijeta. Naravno da bi takav program trebalo dobro osmisliti a sve ponude trebale bi zadovoljiti curriculum preduvjete.

5. Uloga poslodavca u obrazovanju

Svakoj instituciji u kojoj je knjižničar uposlen mora biti od interesa poticanje obrazovanja, financiranje raznih tečajeva na kojima će se osposobljavati za kvalitetniji rad, svladavanje nove tehnologije, a posebno bi se trebalo nagradivati one koji su spremni ulagati u sebe jer to zapravo znači ulagati i u razvoj.

Najčešće se ta uloga poslodavca završava prolaskom pripravničkog staža, nakon koga je mladi čovjek prepušten sam sebi "razumijevanju i prepoznavanju" vodećeg rukovodstva za promjene koje dolaze i potrebe djelatnosti koje treba poticati i financirati. Koliko će jedan kreativni mladi stručnjak u svojoj sredini uspjati ovisi o razumijevanju rukovoditelja. Promjena radnog

mjesta unutar institucije još je jedan put otkrivanja i mogućnost da dodete na mjesto na kojem ćete najviše dati. Koliko je to moguće i koliko se to ostvaruje govori praksa u knjižnicama. Većina knjižničara ostaje na mjestu na koje su došli jer dok se prirodno ne isprazni neko mjesto gotovo da i nije moguće dobiti ga zato što mislite da biste to bolje radili ili pak da imate veće kvalifikacije. Današnje vrijeme i struka zahtijevaju promjenu i u tom smislu. Napredovanje sposobnih po kojima će i struka napredovati. Ako proizvodimo i prodajemo, tržišno, proizvod i znanje, onda to neko može, i može bolje, zato što zna i zna proizvesti bolje.

Dobar poslodavac zna kojim fondom znanja vladaju djelatnici i mora znati dobro iskoristiti taj fond znanja, što zapravo znači svako na mjestu na kojem će najviše dati.

Zaključno razmatranje

Za strategiju budućeg razvoja neobično je važno kako se u društvu gleda na znanje i određenu profesiju. Ukoliko se na njega (znanje) gleda kao na resurs razvoja i element novog kvaliteta života onda će biti i takav odnos prema profesiji koja takva znanja ima. Istina da obrazovaniji ljudi imaju pozitivniji odnos prema znanju knjižničara ali tu je i uloga knjižnice i knjižničara te stručnih udruženja da radi na promociji sebe i znanja koja posjeduju.

Dakle, svrha rada bila je: pokazati kako je organizirano obrazovanje, stanje u obrazovanju informacijskih stručnjaka i tendencije, te kako se s našim programima uklapamo i koliko pratimo znanstveno-tehnološku revoluciju. Svrha je posebice nakon analize, politikom obrazovanja kroz permanentno obrazovanje djelovati na kvalitetniji rad stručnjaka u novom vremenu i poboljšati stanje u obrazovanju u onim segmentima u kojima to možemo kao obrazovni djelatnici i informacijski stručnjaci-knjižničari.

Literatura

1. Batt, Ch. "The Libraries of the Future: Public Libraries and the Internet". *IFLA journal* 1(1996) : 27-30.
2. Bremley, G. *World trends in library education*. London : Clive Bingley, 1975 : 102-112.
3. Bruce, H. "Internet and academic teaching in Australia". *Education for information*, 13(1995) : 177-191.
4. Evans, G.E. "Harmonization trends in American and Nordic Library schools". *Education for information* 4(1986)1 : 3-15.

5. Cifrić, I. *Ogledi iz sociologije obrazovanja*. Zagreb : Školske novine, 1990.
6. Lesourne, J. *Obrazovanje & Društvo*. Zagreb : Educa, 1993.
7. Nikolić, M. *Glavne tendencije razvoja obrazovanja u svijetu*. Zagreb : Školska knjiga 1984.
8. *Perspektive obrazovanja 3. Izbor iz časopisa PERCPECTIVES*. Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1987.
9. *Progres of Education in the United States of America 1989-1990*. U.S. Department of Education
10. *Statistical Yearbook*. Paris : UNESCO, 1990.
11. Šoljan, N.N. "Novi razvoji u psihologiji i edukaciji". *Kognitivna znanost*. Zagreb : Školske novine, 1991. str. 5-21.